

ISSN 0130-6626

daile '2015/1

art

Neringa Krikščiūnaitė

Klasikinėmis priemonėmis – apie šiuolaikinį pasaulį

Šį pavasarį vykusio I tarptautinė Kauno grafikos bienalė „Kultūros linija“ ėmėsi nagrinėti, kaip klasikinėmis technikomis galima kalbėti apie dabartinio pasaulio simbolius, jų reikšmes ir prasmes. Menininkai iš Lenkijos, Latvijos, Estijos, Baltarusijos, Ukrainos ir Lietuvos bienalėje pasakojo skirtingas istorijas, tačiau juos visus siejo ištikimybės linijai – vienai iš pagrindinių grafikos meno sudedamųjų dalių. Vieni grafikos meistrai liniją naudoja itin paprastai, netgi primityviai – vos keli štrichai ir istorija papasakota. Kiti įrodinėja savo meistrystę ir begaline linijų gausa nužymi praeitį, istoriją, kritikuoja dabartį, o kai kurie kuria naujas visas.

Kauno miestas šiai I tarptautinei „Kultūros linijos“ grafikos bienalei pasirinktas neatsitiktinai. Jos kuratorius grafikas Evaldas Mikalauskis teigia: „Norėjome išjudinti Kauno grafikus, tuo labiau kad VDA Kauno fakultete yra ir Grafikos katedra. Būdami mandagūs, pakvietėme ir vilniečius. Sostinė turi daug gerų meistrų, apmaudu, kad negalėjome jų pakviesti daugiau. Norisi parodyti (ir pačiam pamatyti) gerą, profesionalaus lygio grafiką, o idėją surengti bienalę pasiūlė Dailininkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas Gintautas Vaičys.“

Bienalė „Kultūros linija“ vyko dviejose didžiausiose miesto parodinėse erdvėse: Mykolo Žilinsko dailės galerijoje ir Kauno paveikslų galerijoje. Toks sprendimas aiškintinas dvejopai. Viena vertus, kai kūrinių vienoje patalpoje ar galerijos erdvėje yra labai daug, tampa sunku išlaikyti vienodą dėmesį visiems kūriniams. Todėl fizinis perėjimas į skirtingą erdvę žiūrėti kitų bienalės autorių kūrinių suteikia ir „naujas akis“, ir skvarbesnį kūrinių vertinimą. Per tas kelias minutes, kol žingsniuoji į kitą galeriją, galvoje susiguli matyti kūriniai, lieka vietos naujiems. Kita vertus, neišvengiamai imi lyginti ne tik autorius ar kūrinius, bet ir galerijų erdvių įtaką eksponuojamiems darbams. Kažkodėl Mykolo Žilinsko galerijoje esantys grafikos bienalės kūriniai atrodo profesionalnesni nei kūriniai, kabantys Kauno paveikslų galerijoje. Nors tai anaipol nėra tiesa, abiejų galerijų svoris meno lauke nėra tolygus, o tai turi įtaką ir vertinant kūrinius.

Bienalės parodose pirmiausia į akis krito neįprastas informacijos pateikimo principas: visa organizatorių suteikta informacija apie renginį ir jo dalyvius – tik menininkų pavardės ir jų gimtosios šalies pavadinimo santrumpa. Tai vėlgi galima vertinti dvejopai. Iš tiesų tekstais neapkrauta galerijos erdvė atrodo kur kas patraukliau. Be to, kai į kūrinių žvelgiama be jokio išankstinio susipažinimo ir iš viršaus nuleistos nuomonės, įspūdis apie juos išplaukia iš paties stebėtojo vidaus. Informacijos apie autorius nebuvimas suprantamas ir racionalumo prasme – bienalėje dalyvavo daugiau nei trisdešimt menininkų. Bent minimaliems jų biografijos bei kūrybos aprašymams pateikti būtų reikėję nemažų organizatorių pastangų, o net ir kantriasias lankytojas vargu ar sugeba perskaityti visą informaciją. Antra vertus – tokia informacinė tuštuma

neleidžia artimiau susipažinti su labiausiai akį ir mintis patraukusiais menininkais. Žinoma, grįžus į namus, dominančius autorius galima susirasti internetu, tačiau jei jau atėjai į parodą, tai norisi iš jos gauti viską – ir malonumo akiai, ir naujų žinių.

Nors grafikos bienalė „Kultūros linija“ yra tarptautinė, iš dalyvaujančių šešių šalių menininkų daugiausia kūrėjų buvo iš Latvijos, Lenkijos ir Lietuvos. Grafikų iš Estijos, Ukrainos ir Baltarusijos iš viso buvo tik šeši – iš kiekvienos šalies po du. Bienalės kuratorius E. Mikalauskis pasakojo, kad su baltarusiais ir ukrainiečiais neturėta labiau išplėtotų kontaktų, kas ir lėmė nedidelį svečių iš šių valstybių skaičių, o Estijos grafikai pasirinko dalyvauti tuo metu vykusiuose renginiuose kitose šalyse.

Daugumą bienalės menininkų vienija atminties tyrinėjimai. Ji čia įvaizdinama įvairiais iš praeities atklydusiais objektais. Grafikė iš Ukrainos Olesya Dzhurayeva litografijos technika atliktuose kūriniuose sustabdo laiką, tarsi jį įšaldo ir pateikia jame įstrigusius lengvai atpažįstamus objektus: seną dviratį, siuvamąją mašiną, senais laikraščiais prieš remontą nuklotas grindis. Visi netolimoje praeityje neatskiriami nuo kasdienybės buvę įvaizdžiai šiandien atrodo nutolę, tačiau vis dar artimi. Tą pačią temą nagrinėja ir latvių grafikė Liēna Bondarė. Jos kūriniai – tai tarsi ant klasės lentos kreida nubraižytos figūros, užrašytos formulės ir tekstai. Atmintis lyginama su tuo, kas greitai gali būti pakeista kitu. Tačiau taip, kaip nuvalius lentą lieka baltos kreidos žymės, taip ir atmintyje pasklinda praeities dėmės.

Kita dalį bienalės dalyvių vienijanti tema – politika arba valdžia. Menu visuomet buvo galima žymiai drąsiau negu žodžiais išreikšti savo mintis apie esamą valdžią. Edmundas Saladzius ganėtinai drąsiais vaizdais kalba apie visuomenės ir teisės, o kitaip – valdžios, santykius. Grafikas nevengia šių santykių rodyti kaip vedančių į prievartavimą ir gyvybės išsunkimą. Kai kur vis išnyranti ryški raudona spalva ir ja pažymėti lyties organai, simbolizuojantys prievartą, nukelia į visai netolimą praeitį, primena tuometę valdžią. Estas Peeteris Allikas taip pat nevengia griežtos visuomenės kritikos ir savo darbų serijoje rodo, kokia banda gali tapti manipuliuojama, savarankiško mąstymo atsisakiusi visuomenė. Greta Grendaitė savo kūriniuose kalba apie karą ir jo padarinius. Šie pėdsakai ryškiausi ne paties karo metu, o jam pasibaigus, tad ir grafikė į kūrinius įpina žodžius, kurie kaip vaikiška skanduotė palydi kūrinių prasmę: „War is good for what war is good for what war is good“ – jau nebeaišku, kodėl yra kariaujama ir kaip karą reikia suprasti: kaip griovimą, o gal kaip kažko naujo pradžią? Karas rodomas kaip sukeliantis vienišumo, nesaugumo, puolimo, sulaukėjimo, laukimo ir vėliau – nevaržomos hipių meilės, laisvės nuotaikas bei kitus jausmus.

Bienalės dalyviai kritikavo arba tiesiog vaizdavo ir kitas visuomenės problemas. Kęstučio Vasiliūno kūriniuose pasitelkiamas

lengvas sarkazmas ir juokiamasi iš dabartinės vartotojų kultūros. Jo kūriniai tampa didelio mastelio – toks simbolinis staigaus vartojimo augimo vaizdavimas itin taiklus. Grafikas remiasi ir kartojamų figūrų principu – aiški popmeno serijiškumo įtaka. Šį meną čia atliepia ir populiarių maisto korporacijų logotipai, ir maisto, kaip religijos, garbinimas. Galima įžvelgti ir lietuvių liaudies medinės skulptūros įtaką – grafikos kūrinuose pasirodantis Kristus atrodo, lyg būtų išdrožtas iš medžio. Vėlgi taikli simbolika: tradicija, religija, šventumas – viskas pereina į antrą planą. Nes pirmajame – vartojimas.

Kiti grafikai kūrė naujus pasaulius ir visas. Pavyzdžiui, lenkas Krzysztof Tomalskis kuria planetas. Gausybę planetų. Stebint šiuos kūrinius, už gimsta atradimo jausmas, jie tarsi pažadina žmoguje slypinti archeologą, kuris netikėtai atranda kažką seno ir ilgai neliesto. Tai – lyg kitų visatų / civilizacijų senieji žemėlapiai, kuriuos galima vis tyrinėti ir tyrinėti. Viename iš kūrinių vaizduodamas ranką (Dievo?), kuri beveik liečia vieną iš planetų, menininkas kelia klausimą – kuria pasaulio sukūrimo teorija vis dėlto reikia kliautis: dieviškąja ar mokslinė? Guntaro Sietinio iš Latvijos preciziškai akvatintos ir mecotintos technikomis atlikti kūriniai sufleruoja apie skaitmeninio pasaulio egzistavimą. Čia viskas juoda–balta, be jokių žmogaus klaidų. Viskas surašyta keistomis raidžių koduotėmis, o realaus pasaulio atspindžiai įžvelgiami tik kaip magiško juodo rutulio rodomi vaizdiniai.

Apibendrinant pagrindines grafikos bienalės „Kultūros linija“ temas, galima teigti, kad jos dalyviai klasikinėmis grafikos

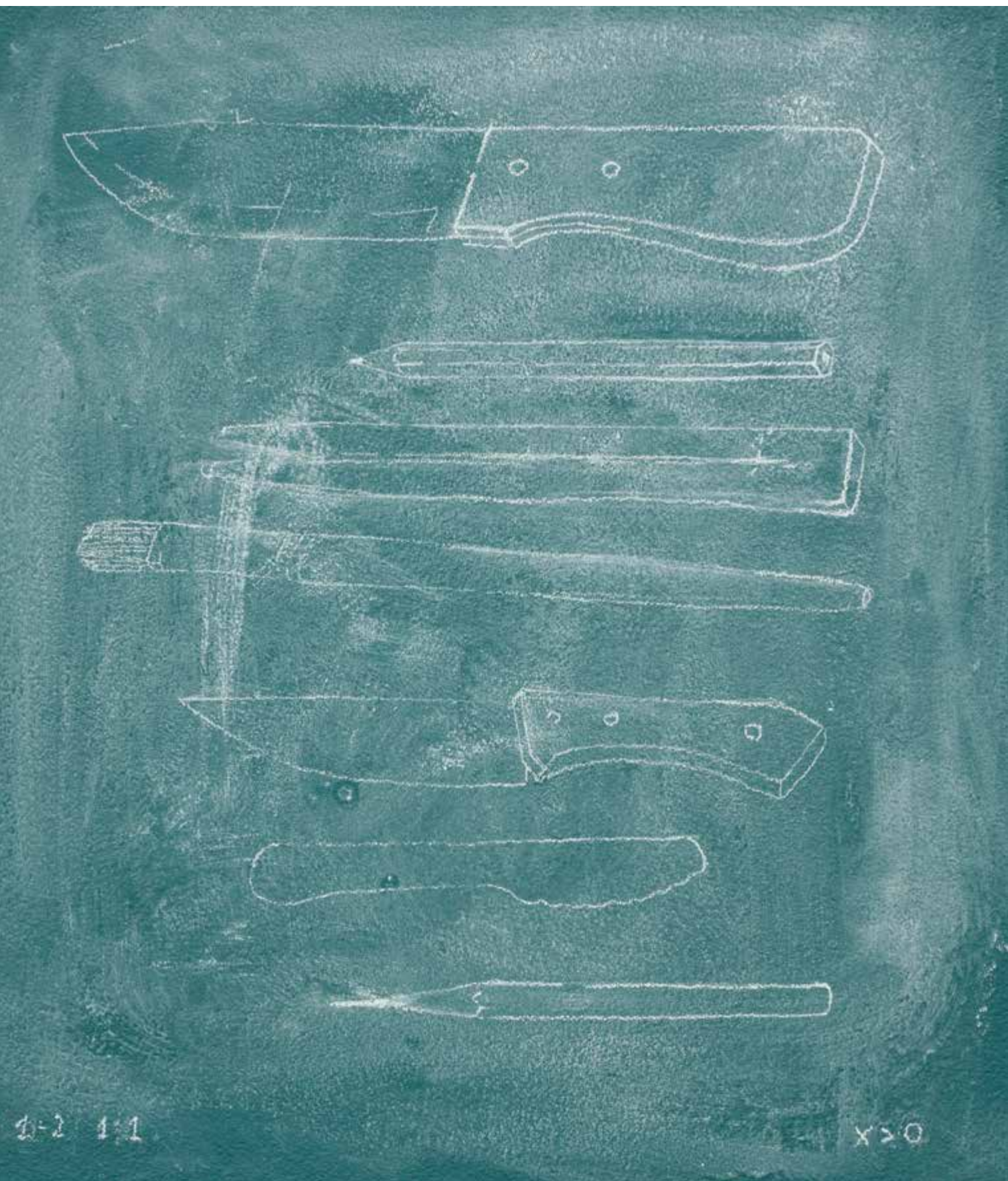
technikomis stengėsi perteikti šiuolaikinio pasaulio simbolius ir jų reikšmes. Tačiau pažymėtina ir tai, kad kai kurie grafikai didžiausią dėmesį skiria pačiai grafikos technikai ir linijos svarbai. Viena tokių menininkių, dėmesį koncentruojanti į pagrindinį grafikos akcentą liniją, – latvė Tatjana Krivenkova. Jos kūriniai – tarsi teptuko paliktos kelios spalvotos, storos linijos baltame lape. Minimalizmo įtaka ir tuo pat metu kylantis klausimas apie pačią grafikos technikos esmę. Jei grafikoje visa ko pagrindas yra linija, tai kodėl užbaigtas grafikos kūrinys negali būti tik linija? Lenkas Bogdanas Miga taip pat nesiima išradinėti dviračio. Jo kūriniai – tai baltos ir juodos, vertikalios ir horizontalios linijos. Autorius pasitelkia ir žaismą, tačiau provokuoja ne žiūrovo protą, o akis: ilgai žiūrint į šiuos kūrinius, akyse ima lietis vaizdas, linijos tampa judančiais objektais, kol galiausiai iš jų susikuria chaotiškas vaizdas. Kitas lenkas – Piotras Smolnickis taip pat eksperimentuoja su rega. Kūriniuose šmėsteli įvairių figūrų, žmonių veidų užuominos, tačiau, bandant įsižiūrėti į juos atidžiau, nieko nelieka, tik linijos, taškai, sūkūriai. Staiga pasirodę vaizdai staiga ir dingsta.

Rodos, I tarptautinės grafikos bienalės „Kultūros linija“ organizatoriams bei dalyviams pavyko įgyvendinti išsikeltus tikslus: akcentuoti klasikines grafikos technikas ir, pasitelkus senąsias, tradicines technikas, atskleisti šiuolaikinio pasaulio istorijas.

Kauno grafikos bienalės prizininkais tapo: pirmoji vieta skirta estui P. Allikui, antroji – K. Vasiliūnui, trečioji – latvei L. Bondareii. Belieka tikėtis, kad renginio organizatoriai nepristigs jėgų ateityje ir ši pirmoji bienalė, bėgant laikui, augs ir tobulės.

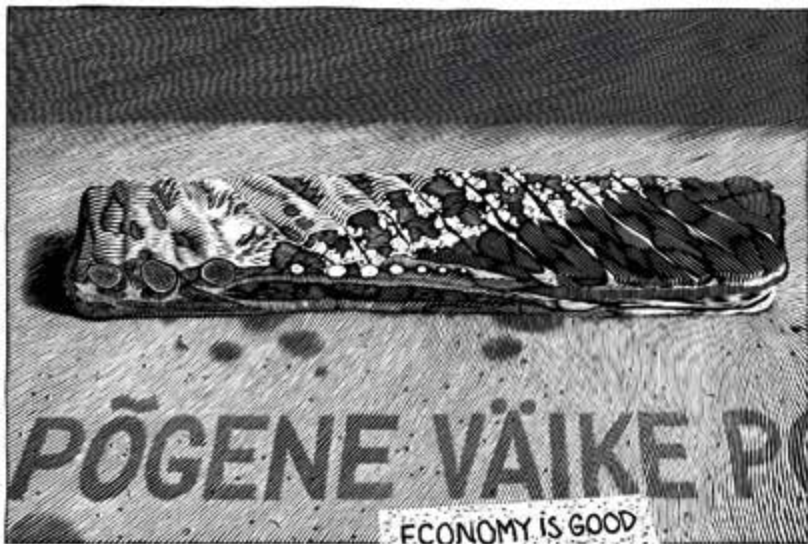
Kęstutis Vasiliūnas. *Piemenėliai*. 2008, drobė, spalvotas medžio raižinys, 107 x 299 cm

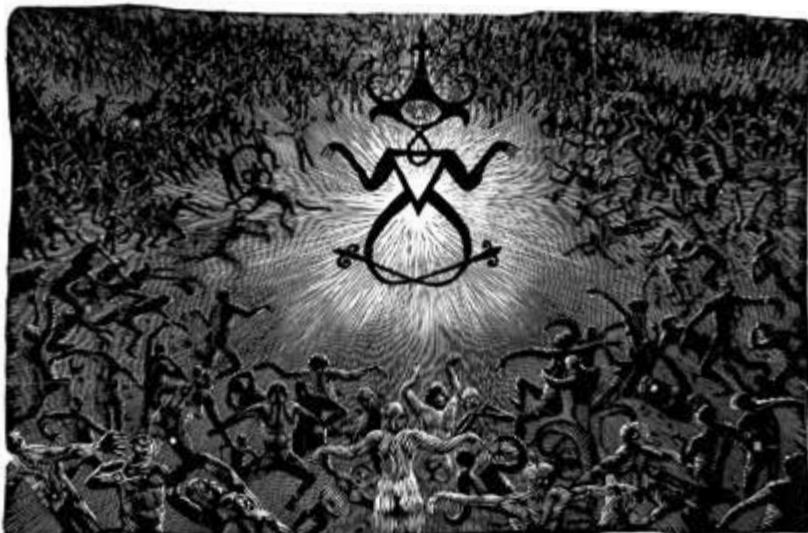
Liena Bondare (Latvija). *Tools*. Iš serijos *Kunst > everyday nothing*. 2012, šilkografija, kreida, 56 x 50 cm

Peeter Allik (Estija). *Cranberry fields forever*. 2012, linoraižinys, 60 × 80 cm

Peeter Allik (Estija). *Economy is God*. 2011, linoraižinys, 60 × 80 cm

Peeter Allik (Estija). *We are the world*. 2004–2013, linoraižinys, 60 × 80 cm

The contemporary world captured in classical technique

by Neringa Krikščiūnaitė

The 1st international graphic art biennial Culture Line held this spring in Kaunas invited artists to try and grasp the meaning of the contemporary art symbols with classical art techniques. Artists from Poland, Latvia, Estonia, Belarus, Ukraine and Lithuania at the biennial told diverse stories, yet all were linked by the loyalty to the line as one key element of expression in graphic arts. Some of the masters of graphic art employ the line with great simplicity, even in a primitive way, by sketching in their story in a few quick lines. Others are intent to show off their proficiency and create complex drawings to trace the past and history, to criticise the present, while some even conjure up new universes.

Kaunas was selected to host the 1st international graphic art biennial Culture Line for a reason.

"We wanted to give Kaunas' graphic artists a spur, especially having in mind the fact that we have a Department of Graphic Art of VAA in Kaunas. For the sake of politeness, we invited graphic artists from Vilnius too. There are plenty of great professionals in the capital – it is a shame we could not invite more of them. We feel like showing (and seeing) graphic works of high level and professionalism," said curator Evaldas Mikalauskis. The idea to launch a biennial belongs to Gintautas Vaičys, chair of Kaunas Section of the Lithuanian Artists' Association. The event was hosted by the two largest Kaunas exhibition venues: Mykolas Žilinskas Art Gallery and Kaunas Picture Gallery. Most of the biennial participants were united by their research into memory. Memory is evoked through images of all matter of objects from the past. Another participating artists' alliance was around issues of politics and power, some went to envisage new worlds and the universe. The organizers and participants of the graphic art biennial in Kaunas seem to have achieved the goals they pursued. Hopefully the organizers will be able to sustain the momentum to carry on the event that started this year.